

Nr 33

Utlåtande i anledning av motioner om rätt för trossamfund att uppföra kyrko- och församlingsbyggnader på mark för allmänt ändamål.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 35 i första kammaren av herr *Carlsson, Harry, m. fl.* och nr 41 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till bestämmelser, som likställer andra trossamfund med svenska statskyrkan i vad gäller rätten att uppföra kyrko- och församlingsbyggnader på stadsplanerad mark, som reserverats för allmänna ändamål».

Till stöd för sin hemställan anför motionärerna följande.

Enligt stadsplanelagstiftningen kan inom byggnadskvarter reserveras mark för allmänna ändamål. Med stöd av dylika bestämmelser äger stat, kommun och andra menigheter, däribland även svenska statskyrkan, tillgång till på detta sätt reserverad byggnadsmark.

I praxis anses emellertid ändamålet med bebyggelsen inte enbart avgöra frågan om rätten att tillgå de för allmänt ändamål reserverade platserna. Byggnader, som i och för sig fyller allmänna ändamål, såsom t. ex. samlingslokaler eller barnhem, anses sålunda ej kunna inrymmas på för allmänt ändamål undantagna platser, såvida de ej dessutom tillhör stat och kommun eller annan menighet, och detta tydligen oavsett om bebyggelsen tillgodoser funktioner som stat och kommun eller andra menigheter har till uppgift att sörja för.

I enlighet med denna uttolkning har det också förekommit fall, då frikyrkobyggnad förvägrats byggnadsrätt på stadsplanelagd mark, som undantagits för allmänt ändamål, trots att vederbörande stadsplanesamhälle upplåtit tomten och sålunda för sin del ansett ändamålet motsvara den i stadsplanen företagna ändamålsbestämningen. Det får däremot anses fullt klart, att en statskyrkobyggnad under i övrigt oförändrade förutsättningar obehindrat kunnat uppföras på samma mark.

Det kan knappast anses förenligt med intentionerna i religionsfrihetslagen, att på detta sätt göra skillnad mellan olika trossamfund. Även om man, då denna lagstiftning antogs 1951, valde att ej formellt auktorisera andra trossamfund än statskyrkan, var det dock en klar strävan bakom lagstiftningen att söka tillgodose likställighet mellan trossamfunden. Det förtjänar sålunda t. ex. erinras om att trossamfund kan berättigas att liksom statskyrkan fullgöra vissa offentliga funktioner, såsom exempelvis instiftande av äktenskap.

Det är sålunda från principiella utgångspunkter omotiverat att upprätt-

hålla någon skillnad mellan svenska statskyrkan och andra trossamfund beträffande rätten att uppföra kyrkobyggnader och lokaler för församlingstjänsten inom kvartersmark, som reserverats för allmänt ändamål.

Över motionerna har utskottet på sätt § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat utlåtanden från byggnadsstyrelsen, överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Jönköpings län. Överståthållarämbetet har vid sitt utlåtande fogat yttranden av byggnadsnämnden och stadsbyggnadskontoret i Stockholms stad. Länsstyrelsen har överlämnat yttrande från länsarkitekten i Jönköpings län. På begäran av utskottet har därjämte yttrande avgivits av Sveriges frikyrkoråd.

Gällande rätt

Byggnadslagstiftningen m.m.

Bestämmelser som reglerar marks användning för bebyggande finnes i första hand i *byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385)* och *byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612)*.

Enligt 2 § byggnadslagen sker den närmare regleringen av bebyggelsen bl. a. genom stadsplan. Stadsplan kan komma till användning inom såväl städer som köpingar, municipalsamhällen och andra tätare befolkade orter inom landet i övrigt (24, 88 och 105 §§). Jämlikt 25 § skall stadsplan *dels* utmärka och till gränserna angiva de för olika ändamål avsedda områdena som ingår i planen, såsom byggnadskvarter, gator och andra allmänna platser samt specialområden, *dels ock* innehålla de ytterligare bestämmelser angående områdenas bebyggande eller användning i övrigt som finnes erforderliga. Såsom byggnadskvarter räknas även platser för allmänna byggnader. I 28—33 §§ byggnadslagen finnes bestämmelser om att byggnadskvarter skall indelas till tomter samt åtskilliga stadganden om sättet för tomtindelningens verkställande m. m.

Byggnadslagens bestämmelser om planläggning kompletteras i vissa hänseenden av föreskrifter i byggnadsstadgan. Sålunda meddelas i 9 § byggnadsstadgan allmänna bestämmelser om planläggning. Däri föreskrives bl. a. att planläggning skall ske så, att den främjar en ur allmän synpunkt lämplig utveckling inom det område, som planen skall avse. Planen får ej göras mera detaljerad än som är nödvändigt för att nå det därmed avsedda syftet. Närmare bestämmelser om stadsplan meddelas i 12 § byggnadsstadgan.

Stadsplan antages jämlikt 26 § byggnadslagen av stadsfullmäktige. Fullmäktige äger dock i den omfattning som prövas lämplig uppdraga åt byggnadsnämnden att i fullmäktiges ställe antaga sådan plan. Planen skall för att bli gällande fastställas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen äger, om särskild anledning därtill föreligger, underställa planen Konungens prövning. Är planen av större omfattning eller eljest av större allmän betydelse eller har i ärendet uppkommit fråga vars avgörande enligt byggnadslagen ankom-

mer på Konungen, skall underställning alltid ske. Vad nu sagts gäller ock ändring av stadsplan. Beträffande landet i övrigt skall enligt 106 § byggnadslagen vad som stadgats om stad och stadsfullmäktige i stället gälla kommunen och kommunalfullmäktige.

Till stadsplaneinstitutet har knutits vissa rättsverkningar. Enligt 34 § byggnadslagen gäller sålunda förbud att företaga nybyggnad i strid mot stadsplan. Konungen må dock medgiva undantag, när särskilda skäl föreligger och en ändamålsenlig användning av marken icke därigenom försvåras. Jämlikt bestämmelser i 67 § 1 mom. byggnadsstadgan äger länsstyrelsen för särskilt fall medgiva avvikelser från fastställd stadsplan, såvida byggnadsnämnden tillstyrkt åtgärden och det tillämnade byggnadsföretaget ej avsevärt försvårar markens användning för det i planen fastställda ändamålet. Där så prövas lämpligt kan länsstyrelsen under vissa förutsättningar enligt 67 § 2 mom. byggnadsstadgan förordna att den nu angivna befogenheten skall tillkomma även viss byggnadsnämnd. Som komplement till 34 § byggnadslagen finns i 35 § samma lag vissa bestämmelser om förbud mot nybyggnad sedan beslut fattats eller fråga väckts om antagande eller ändring av stadsplan men innan planarbetet fortskridit så långt som till fastställelse av planen. En annan verkan av stadsplan är att staden och i vissa fall även enskild markägare kan få rätt att lösa mark, i den mån så erfordras för att genomföra planen. Enligt 41 § byggnadslagen äger sålunda staden, när den begär det, lösa i stadsplan ingående mark, som är avsedd till gata eller annan allmän plats. Annan i stadsplan ingående mark, som ej är avsedd för enskilt bebyggande, således bl. a. mark för allmän byggnad, äger staden enligt samma lagrum lösa, såvitt markens användning för avsett ändamål ej ändock kan anses säkerställd. Bestämmelserna i 44, 44 a och 45 §§ byggnadslagen är i motsats till de förut nämnda inlösenreglerna främst avsedda för inlösen av kvartersmark och annan för enskilt bebyggande avsedd mark. Enligt 48 § kan stadsplanesamhället i vissa fall bli skyldigt att lösa mark, som skall användas för annat ändamål än enskilt bebyggande. Lägges stadsplan över område i en ägares hand, må Konungen jämlikt 70 § byggnadslagen på ansökan av staden vid planens fastställande förordna, att mark som för områdets ändamålsenliga användning erfordras bl. a. till allmän byggnad utan ersättning skall tillfalla staden, i den mån det med hänsyn till den nytta ägaren kan förväntas få av planens genomförande och övriga omständigheter prövas skäligt.

Till belysande av begreppet »allmän byggnad» må här återges följande uttalande i en kommentar till byggnadslagstiftningen (Bexelius—Nordenstam—Körlof »Byggnadslagstiftningen» 1961 s. 126 f.).

Med *allmän byggnad* förstås enligt praxis byggnad, avsedd att tjäna ett sådant ändamål, som det tillkommer stat eller kommun eller menighet att tillgodose. Såsom exempel på allmän byggnad tillhörande staten kan nämnas post- och telegrafbyggnad, byggnad för militärt ändamål och ämbets-
1* — Bihang till riksdagens protokoll 1963. 9 saml. 3 avd. Nr 33

byggnader i allmänhet. Som exempel på allmän byggnad tillhörande kommun eller menighet kan nämnas förvaltningsbyggnader, rådhus, brandstation m. m. samt tingshus, sjukhus och skola. Härvid är att märka att det ej alltid behöver vara stadsplanesamhället, som är ansvarigt för det med den allmänna byggnaden avsedda ändamålets tillgodoseende. Sålunda är ett municipalsamhälle icke ansvarigt för uppförande av polishus eller skola. En stad är icke ansvarig för uppförande av tingshus eller av landsting drivet sjukhus och naturligtvis icke heller för byggande av posthus etc. Det sagda innebär, att i stadsplan kan intagas område för allmän byggnad även för sådant ändamål, som det icke ankommer på stadsplanesamhället att tillgodose. Detta hindrar icke att det ändock är stadsplanesamhället, som gentemot den enskilde markägaren är i första hand förpliktat att lösa området.

Byggnads karaktär av allmän är icke uteslutande beroende av ändamålet med densamma. Om en stadskommun uppför ett barnhem eller en lekstuga, är det otvivelaktigt fråga om bebyggelse för allmänt ändamål, eftersom kommunen driver dessa företag i överensstämmelse med de i kommunallagarna givna bestämmelserna. Om däremot en enskild person eller förening bygger ett barnhem, blir hemmet icke att anse som allmän byggnad. Om en läkare eller sjuksköterska öppnar ett sjukhem eller hem för gamla, är hemmet ej heller att anse som allmän byggnad. Härvid torde det sakna betydelse, huruvida hemmet drives som ett rent affärsföretag eller icke.

Område för allmän byggnad brukar i regel angivas genom stadsplanebestämmelser av t. ex. följande lydelse: »Med A betecknat område får användas endast för allmänt ändamål». Med hänsyn till de expropriationsrättsliga verkningarna av dylik stadsplanebestämmelse torde — därest markägare motsätter sig bestämmelsen — för fastställelse krävas utredning om behovet av den allmänna byggnaden. Ifall området redan är bebyggt för enskilt ändamål torde i allmänhet krävas ungefär samma utredning härutinnan som erfordras för att erhålla tillstånd till expropriation enligt expropriationslagen.

Begreppet menighet är till sin innebörd hittills icke närmare preciserat i svensk lagstiftning. I förevarande sammanhang synes till menighet böra hänföras kommuner av alla slag, närstående administrativa bildningar av offentligrättslig art, vilka sammanhålles av viss lokal bestämdhet, gemensamt intresse samt viss bestämd organisation. I praxis föreligger en tydlig tendens att begränsa detta menighetsbegrepp till offentligrättsliga korporationer, företrädesvis med juridisk personkaraktär (se artikel av Fahlbeck i Förvaltningsrättslig Tidskrift 1938 s. 167 ff. samt Sundberg »Allmän förvaltningsrätt» 1955 s. 330 f.).

Enligt 2 § 1 mom. *lagen den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse*, vilken lag reglerar de kyrkliga kommunernas kompetensområde, äger församling i princip själv vårda sina angelägenheter, bl. a. såvitt avser anskaffande av och vård om kyrka, begravningsplats, församlinghus, tjänstebostäder och annan för kyrkligt ändamål avsedd egendom.

I *kungörelsen den 26 november 1920 (nr 744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet* meddelas bl. a. särskilda bestämmelser

rörande kyrkobyggnader. Ifrågavarande bestämmelser har erhållit sin nuvarande utformning genom författningsändringar år 1960 (SFS 1960:689). Innan församling låter upprätta förslag till uppförande av kyrkobyggnad (kyrka, kapell för allmän gudstjänst) bör sålunda tillfälle beredas byggnadsstyrelsen att meddela råd och anvisningar (§ 28 mom. 1). Förslag till kyrkobyggnad skall i god tid innan förslaget är avsett att bringas till utförande ingivas till byggnadsstyrelsen och skall därvid vara åtföljt av situationsplan samt av yttrande från byggnadsnämnden. Till förslaget skall fogas ritningar, skisser etc. av sådan beskaffenhet att de ger en klar bild av byggnaden i färdigt skick ävensom kostnadsuppgift. Efter granskning av förslaget har byggnadsstyrelsen att med eget utlåtande överlämna handlingarna till Kungl. Maj:ts prövning enligt kyrkolagen (§ 28 mom. 2). Kyrkobyggnad, vartill förslag ej blivit godkänt enligt vad i § 28 sägs, må icke tagas i stadigvarande bruk för sitt ändamål, med mindre Kungl. Maj:t giver lov därtill (§ 31).

Religionsfrihetslagstiftningen m.m.

I religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 lämnas bl. a. följande bestämmelser om religionsfrihet. Envar äger rätt att fritt utöva sin religion, såvitt han icke därigenom stör samhällets lugn eller åstadkommer allmän förargelse (1 §). Det står envar fritt att för religiös gemenskap deltaga i sammankomst och sammansluta sig med andra (2 §). För offentlig gudstjänst skall ej gälla andra hinder än sådana som i allmänhet är stadgade för sammankomst, till vilken allmänheten har tillträde (3 §). Ingen är skyldig att tillhöra trossamfund. Åtagande i strid med denna bestämmelse är utan verkan. Med trossamfund förstås, förutom svenska kyrkan, sammanslutning för religiös verksamhet, vari ingår att anordna gudstjänst (4 §).

Uti proposition nr 100 till 1951 års riksdag med förslag till religionsfrihetslag m. m. gjorde föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, följande uttalande rörande de allmänna principerna för lagstiftningen (prop. s. 47 ff).

Religionsfrihet hör i ett fritt och demokratiskt rättssamhälle till medborgarnas fundamentala rättigheter. Lika väl som medborgaren äger tanke- och yttrandefrihet i politiska frågor, måste det också stå honom fritt att själv råda över sin livsåskådning och att själv bedöma, huruvida han vill vara ansluten till ett religiöst samfund. Ett principiellt uttryck härför är stadgandet i 16 § regeringsformen, vilket ålägger Konungen att ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, såvitt han icke stör samhällets lugn eller åstadkommer allmän förargelse.

Den religionsfrihetsprincip, som sålunda kommit till uttryck i grundlagen, innebär enligt nutida uppfattning att det skall stå den enskilde fritt ej blott att bekänna sig till annan religion än den som omfattas av folkets

flertal utan även att ställa sig utanför varje religiös gemenskap. Hans ståndpunktstagande i sådant hänseende kan icke för honom få medföra förlust av medborgerliga rättigheter. I religionsfriheten måste vidare inbegripas en rätt att för religionsövning bilda sammanslutningar och anordna offentliga sammankomster. Hinder mot offentlig religionsövning, vilka grunda sig på den religiösa lära som därvid kommer till uttryck eller de religiösa former som iakttagas, kunna icke förenas med religionsfrihet. Endast kravet på upprätthållande av allmän ordning, i lika mån tillämpligt på varje sammankomst oavsett dess syfte, kan få begränsa rätten till offentlig religionsövning.

Det torde knappast numera råda några delade meningar om att religionsfriheten, med den nu antagna innebörden av begreppet, bör iakttagas och skyddas av lagstiftning och rättstillämpning i vårt land. Kommittéförslaget innebär att lagbestämmelser som ur denna synpunkt framstå som föråldrade skola revideras och anpassas efter nutida uppfattning.

I den allmänna diskussionen har stundom hävdats att en sådan lagrevision icke vore tillräcklig för att genomföra religionsfrihetens princip. Härför skulle också krävas ett upphävande av den särställning som tillkommer svenska kyrkan i förhållande till andra religiösa samfund. Enligt denna uppfattning skulle religiös verksamhet icke få betraktas som en samhällets angelägenhet utan få bedrivas endast av enskilda, i förhållande till de statliga organen helt självständiga sammanslutningar. En sådan mening framträder i flera av yttrandena. Sålunda anför t. ex. statskontoret att ett realiserande av bestämmelserna i regeringsformens § 16 ytterst kräver att kyrkan såsom en av staten privilegierad institution upphör. I de yttranden som ansluta till denna mening framhålles dock samtidigt att ett upptagande av hithörande spörsmål från sådana utgångspunkter förutsätter utredningar av en helt annan art och omfattning än dem som innefattas i kommitténs betänkande. Redan av denna anledning kan jag uppenbarligen icke i detta sammanhang ingå på frågan om en ändring av kyrkans ställning i administrativt eller ekonomiskt hänseende. Men jag kan ej heller finna att en sådan ändring skulle vara nödvändig för att tillgodose det här avsedda syftet. Enligt min mening kan det icke med fog hävdas att kyrkans administrativa och ekonomiska särställning måste hindra religionsfrihetens förverkligande. Även med bibehållande av kyrkans nuvarande ställning torde det vara möjligt att tillgodose den enskilde medborgarens religiösa frihet och de fria religiösa samfundens anspråk på att fritt få utöva sin verksamhet.

Riksdagen anslöt sig till departementschefens sålunda redovisade bestämning av religionsfrihetens innebörd och delade jämväl departementschefens mening om lagstiftningens omfattning (särskilda utskottets utlåtande nr 1 år 1951; rskr 280).

Här må anmärkas att den av departementschefen berörda frågan om förhållandet mellan kyrka och stat efter beslut av 1956 års riksdag utredes inom 1958 års utredning *Kyrka-stat*. Såsom framgår av direktiven för utredningen (se riksdagsberättelsen år 1959 s. 184 f) är utredningens huvudsyfte att framlägga material för en fortsatt diskussion av och ett framtida

ställningstagande till nämnda fråga. I direktiven förutsattes att utredningen kommer att kräva avsevärd tid.

I ett den 12 september 1963 avgivet betänkande »Kyrkor och samfund i Sverige; organisation och verksamhet» (SOU 1963: 39) lämnar ovannämnda utredning å s. 139 ff utförliga upplysningar rörande de fria evangeliska samfunden. Beträffande dessas utbredning och räckvidd anföres sålunda i betänkandet bl. a. följande (s. 209 f).

De fria samfunden räknar i princip hela landet som sitt verksamhetsområde. Beträffande som enhet finns de företrädde i praktiskt taget samtliga kommuner. I vissa delar av landet förekommer en koncentration av de fria samfundens församlingar. I t. ex. Jönköpings län tillhör 11 % av befolkningen något fritt sambund och i Örebro län cirka 8 % medan i exempelvis Hallands och Malmöhus län procentsiffran understiger 2. För riket i dess helhet kan beräknas att 4,7 % av befolkningen tillhör något av de fria samfunden. (Siffrorna avser förhållandena den 1 januari 1952).

Av landets 4 936 frikyrkoförsamlingar finns 777, eller 15,7 %, i städer medan 4 159, eller 84,3 %, finns på landsbygden. Av medlemmarna återfinns emellertid 47,4 % i städer och 52,6 % på landsbygden.

— — —
Antalet medlemmar i församlingar tillhörande de fria samfunden har — med beaktande av att en del församlingar har dubbel samfundsanslutning — ansetts kunna beräknas till omkring 350 000 vid utgången av år 1959.

I betänkandet konstateras vidare (s. 160 f) att när de fria samfundens verksamhet började i vårt land, behovet av egna lokaler för gudstjänster och samlingar av skilda slag snart gjorde sig gällande. Vidare anföres.

Varje församling inom de fria samfunden har — med mycket få undantag — minst en kyrka, och det är inte ovanligt att en församling har flera kyrkor eller kapell, varvid dock de s. k. utpostkapellen i allmänhet är mindre och enklare byggnader än församlingens huvudkyrka. — — —

Det sammanlagda antalet kyrkor och andra gudstjänstrum inom de fria samfundens församlingar kan beräknas till mellan 6 500 och 7 000.

Kyrkor och andra gudstjänstrum har så gott som undantagslöst byggts för frivilligt insamlade medel. Allmänna medel har tagits i anspråk uteslutande för speciella ungdomslokaler i anslutning till kyrkobyggnad och detta endast under de senare åren och i jämförelsevis ringa omfattning.

Det sammanlagda redovisade taxerings- eller byggnadsvärdet av kyrkor och andra gudstjänstrum uppgår till 217 miljoner kronor, vartill bör läggas värdet av de lokaler, beträffande vilka inga uppgifter föreligger. — — —

I betänkandet anföres ytterligare att de fria samfundens gudstjänstrum till att börja med i första hand och ofta uteslutande tjänade som lokaler för gudstjänster och andra större gemensamma sammankomster. Allt eftersom församlingarnas verksamhet differentierades inrymdes emellertid i kyrkobyggnaderna lokaler för t. ex. ungdomsarbete och olika former av gruppverksamhet bland vuxna. Icke minst under det senaste årtiondet har

i samband med den omfattande renoverings- och nybyggnadsverksamheten särskilda ungdomslokaler inrättats i många kyrkor.

Utöver kyrkobyggnader har enligt uppgift i betänkandet de lokala församlingarna redovisat ungdomsgårdar, ålderdomshem och sommarhem samt tjänstebostäder till ett sammanlagt värde av cirka 25,6 miljoner kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1962 tillkallades särskilda sakkunniga för att verkställa en utredning angående statligt stöd till de fria kristna samfundens kyrkor och samlingslokaler. I direktiven för de sakkunniga, vilka antagit benämningen *frikyrkolokalsutredningen*, yttrade föredragande departementschefen bl. a. följande (se riksdagsberättelsen år 1962 s. 141 f).

Sedan 1942 har staten genom lån och bidrag främjat tillkomsten av allmänna församlingslokaler. Som allmän förutsättning för det statliga stödet gäller, att lokalerna opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor upplåtes åt envar inom orten verksam organisation.

I två vid 1962 års riksdag väckta motioner (I: 88 och II: 116) föreslogs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning beträffande möjligheterna för de fria kristna samfunden att erhålla statligt stöd till byggande och underhåll av kyrkor och samlingslokaler. Motionerna behandlades av allmänna beredningsutskottet i dess utlåtande nr 15.

Efter att ha erinrat om att de fria kristna samfundens insatser på skilda samhällsområden åtnjuter stöd av det allmänna anförde utskottet, att det syntes befogat att staten skall äga möjlighet att lämna ekonomiskt stöd till samfund, vilka icke har förmåga att själva helt bekosta kyrkor eller samlingslokaler, som motsvarar rimliga krav på tidsenlig standard, eller att sörja för nödigt underhåll av dem. Samfundens särskilda karaktär medförde emellertid svårigheter för dem att tillgodogöra sig statligt stöd för detta ändamål. Genom det till långivningen fogade villkoret att lokalerna opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor skall upplåtas till envar på orten verksam organisation hade lånemöjligheterna för samlingslokaler under de fria kristna samfundens huvudmannaskap i realiteten begränsats. Frågan om möjligheterna att lämna statligt stöd till samfundens byggande och underhåll av kyrkor och samlingslokaler borde utredas. Utskottet ansåg att utredningen borde vara förutsättningslös, men anförde följande allmänna synpunkter i frågan.

'Det har sålunda icke varit utskottets avsikt att samfunden skulle i förevarande hänseende givas någon privilegierad ställning i förhållande till andra organisationer utan endast att hänsyn skall tagas till deras särart. I den mån stöd anses böra lämnas inom ramen för det nuvarande systemet med statligt stöd till allmänna samlingslokaler blir ett av de mest framträdande och svårlösta problemen att åstadkomma en jämkning i de lånevillkor som avser skyldighet att upplåta lokalerna till utomstående organisationer. En avvägning måste härvid ske mellan de olika intressen som i detta sammanhang anmäler sig. Å ena sidan bör samfundens naturliga anspråk på självbestämmanderätt inom vida gränser beaktas. Så bör ske även när

det gäller andra organisationer än de kristna samfunden. Det synes sålunda icke skäligt att organisation skall behöva upplåta lokal för ändamål som är oförenligt eller står i strid med dess allmänna syften. För de kristna samfundens del skulle detta i första hand innebära att hänsyn finge tagas till samfundslokalernas karaktär av gudstjänstrum. Man kan å andra sidan icke bortse från att det från olika synpunkter kan vara ett samhälleligt intresse att lokalerna i rimlig omfattning ställes till förfogande för vissa andra ändamål.

Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr 164).

Den av riksdagen begärda utredningen bör nu komma till stånd.

Enligt uppgift i riksdagsberättelsen beräknas utredningen slutföra sitt arbete under år 1963.

Enligt 1 § första stycket punkt 8 *lagen den 12 maj 1917 om expropriation* kan expropriationsrätt beviljas för att bereda befolkningen eller väsentlig del därav å en ort mark till byggnad för bl. a. gudstjänst eller annan andaktsutövning.

Till belysande av frågan om de fria religiösa samfundens rättsliga ställning må här återges ett uttalande i ämnet av föredragande departementschefen i propositionen nr 100 år 1951 med förslag till religionsfrihetslag m. m. (prop. s. 56 ff).

För att den enskilda människans frihet att öva sin religion skall kunna anses skyddad måste också religiösa organisationer äga rätt att fullgöra sin religiösa verksamhet. Vad som i detta hänseende skall anses vara gällande rätt är emellertid oklart. Stadgandet i 1873 års förordning att främmande trosbekännares församlingar äga rätt till offentlig religionsutövning, om de blivit av Kungl. Maj:t erkända, synes vila på den förutsättningen att det är förbjudet för främmande trosbekännare att ankorledes än inom sådan erkänd församling offentligen öva religion. Erkännandet skulle således i främsta rummet innebära ett tillstånd till offentlig religionsutövning, och reglerna om ansvarig föreståndare äro avsedda att skapa garantier för att den religionsövning som kommer till stånd överensstämmer med vad som förutsattes, då tillstånd gavs.

Den rättsutveckling som ägt rum efter förordningens tillkomst har emellertid lett till att förbudet mot att utan särskilt tillstånd offentligen öva religion icke upprätthålles. Det skulle också uppenbarligen strida mot nutida uppfattning att låta rätten till offentlig religionsövning vara beroende på myndighets prövning av samfundets bekännelse och formerna för dess gudstjänst. Vad som stadgas härom i 1873 års förordning bör således icke bibehållas. Vad nu sagts innebär även att förutsättningarna för de bestämmelser som äro meddelade i 1868 års förordning angående särskilda sammankomster för andaktsövning icke längre föreligga. Religionsövning bör principiellt vara tillåten och det bör stå varje enskild person eller religiös organisation fritt att anordna offentlig gudstjänst. Att likväl allmän ordning icke därigenom får åsidosättas följer av allmänna lagbestämmelser.

Prövning och erkännande enligt 1873 års förordning innefattar emellertid ett ställningstagande icke endast till den främmande församlingens reli-

gionsövning utan även till dess organisation, sådan denna framgår av församlingsordningen; det förutsättes tydligen att endast församling med mera fast organisation skall kunna erkännas.

De religiösa samfund som för närvarande finnas i vårt land äro ur den nu angivna synpunkten av mycket skiftande beskaffenhet. Å ena sidan finnas församlingar som ingå i världsomspännande organisationer, såsom den romersk-katolska kyrkan med dess från medeltiden härstammande, rikt utbildade rättsordning, den kanoniska rätten. Å andra sidan finnas sammanslutningar för religiös verksamhet, vilka äro av mera lokal och tillfällig karaktär och som ägna mindre uppmärksamhet åt den yttre ordningen och därför kunna sägas icke vara fast organiserade.

Det stora flertalet av de religiösa samfund som finnas i vårt land torde i privaträttslig mening få betraktas som ideella föreningar. Några allmänna lagbestämmelser om sådana föreningar finnas icke, men i rättspraxis anses en ideell förening vara ett rättssubjekt, så snart den erhållit en någorlunda fast organisation. I detta hänseende torde krävas att för föreningen antagits stadgar, utvisande hur beslut skall fattas, samt att styrelse blivit utsedd. De större frikyrkorörelserna i vårt land bygga på lokala församlingar, vilka i allmänhet torde uppfylla de nu angivna kraven och således i privaträttslig mening äro att anse som särskilda rättssubjekt. I viss utsträckning äro dessa församlingar förenade till större sammanslutningar. Enligt en frikyrklig, redan på 1500-talet i England utbildad uppfattning skola församlingarna betraktas som självständiga och oberoende av varje överordnad kyrkostyrelse. I den mån de frikyrkliga i vårt land ansluta sig till denna uppfattning, torde de betrakta de större sammanslutningarna endast såsom organ för vissa begränsade, gemensamma uppgifter. Det förekommer att frikyrkoförsamlingar, t. ex. inom pingströrelsen, avvisa tanken på en större sammanslutning såsom oförenlig med rörelsens grundsatser.

Ett erkännande, grundat på granskning av samfundsordning eller andra handlingar, vilka utvisa samfundets organisation, innebär ett konstaterande att denna fyller vissa krav. Vare sig dessa krav fastställts i en allmän författning eller endast i praxis iakttagas av prövningsmyndigheten, är sålunda själva erkännandet ett medel från samhällets sida att upprätthålla bestämda normer för samfundens organisation. Huruvida föreskrifter böra meddelas om erkännande eller registrering av de religiösa samfunden, beror alltså på om det är påkallat att genom lagbestämmelser närmare reglera deras organisation.

Uppenbart är att en närmare reglering av de olika typer av religiösa samfund som finnas i vårt land möter svårigheter. Frihet från statligt ingripande ingår i frikyrkorörelsernas grundläggande idéer. Bestämmelser rörande samfundens organisation eller ett krav på att dessa skola registreras skulle kunna begränsa deras möjligheter att fylla anspråk som de själva anse vara religiöst motiverade; sådana bestämmelser skulle därför kunna uppfattas som ett ingrepp i religionsfriheten.

För en lagstiftning kunde väl anföras att samfundens religiösa verksamhet i allmänhet förutsätter även ekonomisk förvaltning. I vissa fall driva de en omfattande ekonomisk verksamhet, som berör stora värden och innebär ett betydande ekonomiskt ansvar. Lagregler rörande deras privaträttsliga förhållanden skulle därför kunna anses motiverade. Genom en registrering skulle de vinna den fördelen att deras rättskapacitet på ett obestriddigt och enkelt sätt kunde styrkas. Dessa synpunkter gälla emellertid icke endast religiösa samfund utan kunna anföras i fråga om andra sammanslutningar,

vilkas förhållanden för närvarande icke äro närmare reglerade. Samma synpunkter ha tidigare åberopats som motiv för en lagstiftning om ideella föreningar. Förslag därom, enligt vilka ideella föreningar skulle registreras, behandlades vid 1910 och 1911 års riksdagar, men olägenheterna av en sådan lagstiftning ansågos överväga fördelarna, och förslagen vunno icke riksdagens bifall. Enligt ett år 1949 framlagt betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar (SOU 1949: 17) skulle ideella föreningar beredas möjlighet att vinna registrering på i huvudsak samma villkor som ekonomiska föreningar. Förslaget utgick från att önskemål att vinna registrering funnes endast hos sådana ideella föreningar som förvalta stora ekonomiska värden och i mera avsevärd utsträckning ingå affärsförbindelser samt att en generell lagstiftning för ideella föreningar icke kunde anses aktuell. Av skäl som jag närmare utvecklat vid anmälan den 15 september 1950 av förslag till ny lagstiftning om ekonomiska föreningar har jag emellertid icke ansett mig böra tillstyrka förslaget att jämväl ideella föreningar skulle kunna vinna registrering.

Den omständigheten att särskilda offentligrättsliga befogenheter i vissa fall kunna anförtros åt religiösa samfund, såsom rätten att genom sitt prästerskap förrätta vigsel med civilrättslig verkan, kan väl föranleda att samfundets organisation granskas, då ansökan göres om dylika befogenheter, och att vissa krav i sådant hänseende upprätthållas för bifall till ansökningen. Däremot synes denna omständighet icke utgöra ett tillräckligt skäl för en lagstiftning som ålägger alla religiösa samfund att söka erkännande eller registrering.

Varken ur religiösa eller andra synpunkter är det alltså tillräckligt motiverat att genom lagbestämmelser fastställa de religiösa samfundens organisation. Endast den svenska kyrkan bör ha en i lag reglerad ställning. I övrigt bör religiös verksamhet få ske i fria former, och de religiösa samfundens förhållanden böra bedömas enligt allmänna, även på andra organisationer tillämpliga rättsregler.

Lagrådet anmärkte i anslutning härtill (prop. s. 175).

I det föreliggande förslaget till religionsfrihetslag ha icke upptagits några bestämmelser om de särskilda religiösa samfundens organisation och rättsliga ställning. Beträffande frågan vilka krav rättsordningen bör uppställa för att ett religiöst samfund skall kunna anses som ett rättssubjekt framhålls i remissprotokollet, att det stora flertalet av de religiösa samfund, som finnas i vårt land, i privaträttslig mening torde få betraktas som ideella föreningar. Ehuru lagbestämmelser om sådana föreningar icke finnas, ha i praxis utbildats vissa regler om de förutsättningar, som böra vara uppfyllda för att en ideell förening skall kunna anses som ett rättssubjekt. Skäl kunna väl anföras för att i lag upptaga vissa bestämmelser i angivna hänseende. Det kan sålunda vara av betydelse för ett samfund, t. ex. vid förvärv av fast egendom, att redan på förhand äga visshet om att det kommer att erkännas som ett rättssubjekt. Emellertid torde något större praktiskt behov av sådana föreskrifter icke föreligga, särskilt med hänsyn till att de allra flesta nu verksamma religiösa samfund torde äga en sådan organisation, att de fylla anspråken på rättssubjektivitet.

Departementschefens uttalande lämnades av riksdagen utan erinran (se särskilda utskottets utlåtande nr 1 år 1951 s. 63 samt rskr nr 280).

Remissyttrandena

Sveriges frikyrkoråd tillstyrker att den av motionärerna väckta frågan göres till föremål för utredning. Även länsstyrelsen i Jönköpings län samt byggnadsnämnden och stadsbyggnadskontoret i Stockholms stad är i princip positiva till den ifrågasatta utredningen. Överståthållarämbetet finner att lagstiftningsåtgärder, varigenom trossamfundet tillförsäkrades den i motionerna åsyftade rätten, icke bör äga rum inom byggnadslagstiftningens ram. Byggnadsstyrelsen och länsarkitekten i Jönköpings län anser att motionernas syfte kan tillgodoses genom nämnda lagstiftning.

Överståthållarämbetet konstaterar att kyrklig byggnad för annat trossamfund än svenska kyrkan mot bakgrund av ändamålsbestämmelsen i 2 § 1 mom. lagen om församlingsstyrelse icke kan anses som allmän byggnad. Ämbetet upptar därefter till bedömande frågan huruvida den av motionärerna påtalade skillnaden mellan statskyrkan och trossamfundet strider mot religionsfrihetslagstiftningens intentioner. Ämbetet anför härom.

De principer, som legaliserats i bl. a. religionsfrihetslagen, torde — — — icke — såvitt överståthållarämbetet kan bedöma — vara av den natur, att de kunna tagas till intäkt för att även i förevarande hänseende jämställa svenska kyrkan med annat trossamfund. Det förhållandet, att annat trossamfund än svenska kyrkan kan berättigas fullgöra vissa offentliga funktioner, torde icke föranleda till annat antagande; att annat organ än statligt eller kommunalt får sig ålagda dylika funktioner är icke helt ovanligt i svensk förvaltning.

Frikyrkorådet förklarar sig dela motionärernas uppfattning att det knappast kan anses förenligt med intentionerna i den gällande religionsfrihetslagen att skillnad göres mellan olika trossamfund med avseende på deras rätt att uppföra byggnader på mark som är reserverad för allmänt ändamål. En ändring av nu gällande bestämmelser därhän att det icke blir omöjligt att uppföra kyrko- och församlingsbyggnader tillhöriga andra trossamfund än svenska kyrkan på sådan mark ter sig enligt frikyrkorådet från nämnda synpunkt angelägen.

Vad därefter angår innebörden i förevarande hänseende av gällande byggnadslagstiftning anför Stockholms stads stadsbyggnadskontor i sitt av stadens byggnadsnämnd åberopade yttrande att det avgörande hindret i gällande byggnadslagstiftning för tillgodoseende av andra trossamfundets önskemål om att dess byggnader skall jämföras med allmänna byggnader synes vara den rätt och skyldighet som uppstår för stadsplanesamhället att lösa mark som avsatts till allmänt ändamål. Stadsbyggnadskontoret anför vidare.

I de fall då samfundet eller samhället är ägare till den för byggnadsföretaget erforderliga marken torde i praktiken dessa förhållanden icke ha större betydelse, eftersom byggnadsnämnden i fråga om stadsplanehinder

kan tillämpa sin dispensbefogenhet enligt 67 § 2 mom. byggnadsstadgan eller i vart fall länsstyrelsen kan medgiva för företaget erforderlig dispens efter byggnadsnämndens tillstyrkan. I Stockholm liksom i åtskilliga andra städer äger staden i stor utsträckning den mark, som kan komma i fråga för i motionerna avsedda kyrkobyggnader o. d. Det ligger då i stadens hand att tillgodose anspråk som kan resas i berörda avseende.

Kontoret vill också erinra om de möjligheter som 31 § byggnadslagen ger att expropriationsvägen genomföra erforderlig ändring av hindersam tomtindelning, då i övrigt hinder för den avsedda bebyggelsen ej föreligger.

Utur de synpunkter som ankommer på byggnadsnämnden att bevaka synes intet vara att erinra mot att frikyrko- och församlingsbyggnader, såsom motionärerna avser, även i formellt hänseende jämföras med motsvarande staten eller kommunen tillhöriga byggnader för allmänt ändamål. Såvitt kontoret kan bedöma faller härför erforderliga bestämmelser dock knappast inom ramen för byggnadslagstiftningen.

Överståthållarämbetet finner att vittgående konsekvenser i betraktande av bl. a. 41 och 48 §§ byggnadslagen skulle följa av att annat trossamfund än svenska kyrkan jämföras med denna med avseende på möjligheten att i stadsplan få mark reserverad för kyrko- och församlingsbyggnad. Även om det från religionsfrihetssynpunkt skulle anses önskvärt att frikyrkosamfund genom lagstiftningsåtgärder tillförsäkrades den i motionerna åsyftade rätten, ett spörsmål på vilket ämbetet icke anser sig i sammanhanget böra ingå, finner ämbetet att dylika åtgärder ej bör äga rum inom byggnadslagstiftningens ram.

Länsarkitekten i Jönköpings län anför bl. a.

Samhällets rätt respektive skyldighet att lösa område för allmänt ändamål samt i förekommande fall kravet om utredning angående behovet av allmän byggnad komplicerar den i motionerna upptagna frågan om rätt att uppföra kyrko- och församlingsbyggnad på mark, som reserverats för allmänna ändamål.

Då man i detta sammanhang tar upp frågan om likställighet mellan statskyrkan och andra trossamfund bör man även taga med i betraktandet, att likställighet icke råder beträffande anspråken på kyrkobyggnadernas utformning. Ritningarna till en församlingskyrka eller till annan liknande byggnad, som hör till statskyrkan, skall prövas och godkännas av Kungl. Maj:t. Ur stadsbildssynpunkt är en sådan granskning av värde. Det innebär emellertid ett tvång, som de fria trossamfunden ej är underkastade.

Redan enligt nuvarande lagstiftning, med en kommuns genom sitt planmonopol praktiskt taget oinskränkta beslutanderätt beträffande markens användningssätt, har ett enskilt trossamfund möjlighet att bebygga varje område, som samfundet disponerar, under förutsättning att det ur allmän synpunkt anses lämpligt härför.

Länsstyrelsen i Jönköpings län understryker vad länsarkitekten anført särskilt rörande de expropriationsrättsliga synpunkterna och deras betydelse. Å andra sidan synes enligt länsstyrelsens mening stadsplanemonopolet och en riktigt utövad byggnadslovsgranskning utgöra tillräckliga garantier för att några vådor icke skulle uppkomma, om motionernas önskemål

tillmötesgås. Hur detta skall ske är länsstyrelsen icke beredd att i sammanhanget närmare gå in på.

Byggnadsstyrelsen yttrar bl. a.

Mark som skall användas av statskyrkan brukar i stadsplanen ofta redovisas som byggnadskvarter (eller kvartersdel) för allmänt ändamål (eller allmän byggnad). Mycket vanligt är emellertid att marken göres till specialområde för kyrkligt ändamål, och en dylik planteknisk redovisning är möjlig även då det gäller områden som skall användas av enskilda trossamfund. Dylika områden brukar emellertid vanligen i stadsplanen angivas såsom områden som får användas endast för samlings- och föreningslokaler och därmed samhörigt ändamål. Det enskilda trossamfundet erhåller visserligen icke någon lösningsrätt till området enligt byggnadslagen, och det torde vanligen vara uteslutet att en stadsplanebestämmelse med detta innehåll kan fastställas utan att överenskommelse träffats med markens ägare, där denne är en annan än trossamfundet. Det må emellertid framhållas att fastighet, som tillhör annan än kronan, enligt 1 § första stycket punkt 8) lagen om expropriation kan exproprieras, om Kungl. Maj:t prövar det nödigt, för att bereda befolkningen eller en väsentlig del därav å en ort mark till byggnad för överläggningar eller föredrag i allmänna frågor eller åsyftande folkbildning, nykterhetens främjande eller annat därmed jämförligt ideellt ändamål av synnerlig vikt eller till byggnad för gudstjänst eller annan andaktsövning.

En författningsändring i sådan riktning som motionärerna önskar synes vara mycket svår att förena med byggnadslagstiftningens principer. Enligt byggnadsstyrelsens mening torde för övrigt motionernas syfte kunna tillgodoses tämligen väl inom ramen för gällande rätt. Styrelsen vill i detta hänseende även peka på möjligheterna till stadsplanedispens.

Utskottet

Enligt gällande byggnadslagstiftning kan i stadsplan ingå tre slag av områden, nämligen byggnadskvarter, gator och specialområden. Som byggnadskvarter räknas platser för allmän byggnad. Område för sådan byggnad — s. k. A-område — brukar i regel anges genom stadsplanebestämmelser. Med allmän byggnad förstås i praxis byggnad, avsedd att tjäna ett sådant ändamål som det på grund av offentlighetsrättslig lagstiftning åligger stat, kommun eller menighet att tillgodose. Med hänsyn till det allmänna intresset av att mark finnes tillgänglig för dylikt ändamål har stadsplanesamhället enligt byggnadslagstiftningen att tillse att mark, som enligt stadsplanen är avsedd för bl. a. allmän byggnad, i mån av behov kan komma till avsedd användning. I enlighet härmed har stadsplanesamhället rätt att lösa marken, om dess användning för planändamålet ej kan anses säkerställd. Om markens planerade användning för allmän byggnad medför att ägaren kan utnyttja densamma allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till dess tidigare värde, föreligger enligt byggnadslagen skyldighet för stadsplanesamhället att lösa marken.

Enär uppförandet av kyrko- och församlingsbyggnader för svenska kyr-

kan enligt lag är en församlingens angelägenhet, är sådana byggnader att anse som allmänna i byggnadslagstiftningens mening. Såsom framgår av den föregående redogörelsen saknas motsvarande bestämmelser beträffande andra trossamfund, varmed enligt 1951 års religionsfrihetslag förstås sammanslutning för religiös verksamhet, vari ingår att anordna gudstjänst. I enlighet med den ståndpunkt, som i samband med 1951 års religionsfrihetslagstiftning intogs av föredragande departementschefen och riksdagen, skall således trossamfundens förhållanden med undantag för svenska kyrkan bedömas enligt allmänna, även på andra organisationer tillämpliga rättsregler.

Enligt motionärerna har det förekommit fall, då annat trossamfund än svenska kyrkan förvägrats rätt att på tomt inom A-område uppföra kyrkobyggnad, trots att stadsplanesamhället upplåtit marken och således för sin del ansett detta ändamål motsvara planbestämmelsen. Enligt motionärerna får det anses fullt klart att en svenska kyrkan tillhörig kyrkobyggnad under i övrigt oförändrade förhållanden fått uppföras på den ifrågavarande marken. Motionärerna framhåller att det bakom 1951 års religionsfrihetslagstiftning fanns en klar strävan att likställa trossamfundet, även om endast svenska kyrkan formellt auktoriserades. I sammanhanget erinras om att även andra trossamfund än svenska kyrkan kan berättigas att fullgöra vissa offentliga funktioner. Motionärerna finner det från principiella synpunkter omotiverat att i påtalat hänseende upprätthålla någon skillnad mellan trossamfundet. I motionerna hemställs därför om förslag till bestämmelser som i fråga om byggnadsrätten på A-områden likställer andra trossamfund med svenska kyrkan.

Såsom överståthållarämbetet påvisat kan visserligen kyrklig byggnad för annat trossamfund än svenska kyrkan med nuvarande lagstiftning icke anses som allmän byggnad. Med tanke särskilt på de offentliga funktioner som tillagts vissa trossamfund kan det från religionsfrihetssynpunkt göras gällande att en skillnad mellan samfundet i detta avseende icke är motiverad. Frågan huruvida författningsändringar är påkallade för att i berörda hänseende likställa andra trossamfund med svenska kyrkan synes emellertid i första hand böra bedömas från den av frikyrkorådet angivna utgångspunkten att det icke bör vara omöjligt för andra samfund att på A-områden uppföra kyrko- och församlingsbyggnader. Det är från allmän synpunkt självfallet angeläget att de fria samfundens strävanden att anskaffa erforderlig och lämpligt belägen mark för sådana byggnader på allt sätt underlättas. I likhet med länsarkitekten i Jönköpings län vill utskottet framhålla att stadsplanesamhället, som genom planmonopolet har praktiskt taget oinskränkt beslutanderätt i fråga om markens användningssätt, har möjlighet att för ändamålet upplåta mark inom varje av samhället disponerat område. Det torde kunna förutsättas att trossamfundets behov av mark i regel bringas till stadsplanesamhällets kännedom på ett så tidigt

stadium att markfrågan från planläggningssynpunkt kan lösas i samförstånd mellan berörda parter. Om lämplig mark därvid befinnes utgöra A-område, kan marken efter stadsplaneändring eller, om så befinnes lägligare, efter stadsplanedispens ställas till samfundets förfogande. Mot bakgrund av det sagda finner utskottet det osannolikt att planfrågan annat än i rena undantagsfall kan komma i det av motionärerna påtalade läget. I likhet med bl. a. byggnadsstyrelsen anser utskottet därför att motionernas syfte materiellt sett i allt väsentligt kan tillgodoses inom ramen för gällande bestämmelser.

Vad därefter angår frågan, huruvida trossamfunden av principiella skäl bör likställas i fråga om byggnadsrätten på A-område, vill utskottet anföra följande. Såsom framhållits vid 1951 års religionsfrihetslagstiftning är de fria trossamfunden från organisatorisk synpunkt av mycket skiftande beskaffenhet. Å ena sidan finnes sålunda församlingar som ingår i världsomspännande organisationer och som tillagts offentliga funktioner. Å andra sidan finnes sammanslutningar för religiös verksamhet, vilka är av mera lokal och tillfällig karaktär och som kan sägas icke vara fast organiserade. Mot bakgrund av de inledningsvis redovisade expropriationsrättsliga verkningarna av fastställd stadsplan, varigenom mark utlagts som A-område, kan det enligt utskottets mening vid angivna förhållanden ej gärna tänkas att den av motionärerna åsyftade byggnadsrätten tillägges andra trossamfund än sådana som har en viss organisatorisk stabilitet. För att kyrko- eller församlingsbyggnaden skall kunna anses som allmän i byggnadslagstiftningens mening torde trossamfundets skyldighet att uppföra densamma böra vara i lag föreskriven. Då lösningsskyldigheten enligt byggnadslagen alltid åvilar stadsplanesamhället skulle vidare en närmare reglering av rättsförhållandet mellan detta och vederbörande samfund bli nödvändig. En eventuell konkurrens mellan flera samfund kunde även leda till komplikationer. En författningsändring i önskad riktning skulle således fordra en tämligen omfattande rättslig reglering, bl. a. innefattande en ömtålig gränsdragning mellan olika fria trossamfund. Den reglering av samfundens organisation och verksamhet som ett tillgodoseende av likställighetskravet således måste nödvändiggöra skulle enligt utskottets mening innebära ett avsteg från den av 1951 års riksdag godtagna standpunkten, att endast svenska kyrkan bör ha en i lag reglerad ställning, och jämväl kunna uppfattas som ett ingrepp i religionsfriheten. Med hänsyn härtill kan ej heller formella skäl för den ifrågasatta författningsändringen anses föreligga.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motioner, I: 35 och II: 41, icke måtte för-
anleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 31 oktober 1963

På tredje lagutskottets vägnar:
ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Alexanderson, Kristiansson, Georg Carlsson, Åkesson,* Erik Jansson, Herbert Larsson, Paul Jansson och Schött;

från a n d r a kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp,* Wachtmeister, Johansson i Öckerö,* fröken Anderson i Lerum, herrar Carlsson i Stockholm, Mattsson och Hammarberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.